

Нонна КОВАЛЬ

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

Максим ОЛІЙНИК

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»,
спеціальність 051 «Економіка»,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

У XXI столітті в більшості країн виникає ціла низка проблемних питань, котрі мають соціальний характер. Однією з найбільших проблем, яку переживають держави в усьому світі, є прискорене старіння населення. Україна на сучасному етапі її розвитку не є винятком. Основним завданням в нашій державі на шляху до становлення та розвитку демократичного суспільства є управління його життям на основі становлення ринкових відносин, функціонування принципів правової, соціально-орієнтованої держави, де свобода і права громадян є найбільшою соціальною цінністю. Однак, реформування в Україні більшості проблем, що мають соціальне спрямування, супроводжується низкою суперечностей. Особливо гостро ці суперечності простежуються в системі пенсійного забезпечення, яка становить основу матеріального стану громадян [4].

Пенсійне забезпечення в Україні є державною системою і основною складовою соціального захисту населення. Центральним органом виконавчої влади є Пенсійний фонд України, який здійснює керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, проводить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії та готує документи для їхньої виплати, забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, допомоги, інших соціальних виплат.

Завданнями Пенсійного фонду України є фінансування визначених соціальних програм держави, до складу яких входять: забезпечення виплат трудових і соціальних пенсій (за віком, за інвалідністю, при втраті годувальника, за вислугу років та ін.); виплата допомоги малозабезпеченим пенсіонерам; фінансування допомоги з догляду

за дитиною; забезпечення витрат на поховання; виплати допомоги по догляду за дітьми, самотніми та інвалідами; фінансування надбавок до пенсій, пільг жертвам політичних репресій та ін.

Діюче українське пенсійне законодавство відмічає, що підприємства, організації, установи, на сьогоднішній день, виступають основними платниками страхових пенсійних внесків. Саме на них припадає основний фінансовий тягар по сплаті єдиного соціального внеску. В залежності від класу професійного ризику виробництва він може коливатися від 36,8 до 49,7% від загального фонду заробітної плати роботодавців [1].

Перехід до ринкових механізмів і принципів господарювання в Україні потребує адекватних змін не тільки у галузі соціальної сфери, але й у системі соціальних гарантій громадян, яка нині не спроможна забезпечити достойний рівень життя найбільш вразливих, малозахищених верств населення, серед яких значну частину займають пенсіонери. Це свідчить про кризовий стан сучасної солідарної системи пенсійного забезпечення, що негативно впливає на рівень життя населення, сприяє зростанню бідності та не створює умов для забезпечення належного соціального захисту. Незважаючи на щорічне збільшення пенсійних виплат (середній розмір у 2008 р. становив 776 грн, у 2018 р. зріс до 2479,2 грн), розмір пенсій значно нижчий порівняно з розвинутими країнами. Мінімальний розмір пенсії за віком з 1 січня 2021 р. складає 1769 грн [3].

Негативні тенденції посилюються на фоні зменшення кількості зайнятого населення та зростання чисельності пенсіонерів. Водночас ситуація погіршується і під впливом економічних чинників, зокрема: циклічного характеру економічних процесів, зростання рівня безробіття, низького рівня заробітної плати, наявності значних за обсягом тіньових доходів населення. За останні роки Пенсійний фонд України втратив певну самостійність через значне розбалансування доходів та видатків. Незважаючи на зростання абсолютних показників, аналіз надходжень фонду свідчить про зниження питомої ваги власних доходів та зростання частки видатків на пенсійне страхування у Державному бюджеті України, який є єдиним джерелом для збалансування бюджету Пенсійного фонду України.

Можна виділити такі основні проблеми пенсійної системи України: старіюче населення, що обумовлює систематичне погіршення співвідношення між громадянами працездатного і непрацездатного віку; низький рівень пенсій більшості осіб, що досягли пенсійного віку. У той же час середній розмір «спеціальних» пенсій щонайменше у 2,5 рази перевищує середній розмір пенсії, що призначається на загальних умовах; незбалансований бюджет Пенсійного фонду України; розрив між

розмірами пенсій жінок і чоловіків. На нашу думку основними факторами незадовільного функціонування пенсійної системи є: складна демографічна ситуація та негативні перспективи її розвитку; макроекономічний стан держави; значна «тінізація» виплат працівникам.

Підсумовуючи сказане необхідно зазначити, що сьогодні пенсійна система України перебуває в надзвичайно складному фінансовому становищі і не забезпечує пенсіонерів необхідним обсягом доходу (пенсії) для підтримання прийняттого рівня життєдіяльності. У майбутньому проблема старіння населення може призвести до ще більшого загострення кризи в системі пенсійного забезпечення. Вважаємо, що усе це потребує забезпечення функціонування дієвих фінансових механізмів, які б надавали можливість забезпечити її громадян необхідними коштами, а також проведення пенсійних реформ, які сприяли б вирішенню як теперішніх, так і майбутніх проблемних питань у пенсійній сфері.

Отже, позитивними результатами у покращенні пенсійного забезпечення України має стати досягнення таких результатів: зниження рівня безробіття шляхом створення нових робочих місць; підвищення розміру заробітної плати та інших доходів населення; зниження соціального навантаження; розроблення заходів, які сприяли б призупиненню «тінізації» заробітної плати, у тому числі доходів населення, приховування її від оподаткування; введення трирівневої пенсійної системи; економічне виховання молоді та населення працездатного віку щодо запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування, визначення його переваг для кожного громадянина.

Перелік джерел інформації:

1. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 8 липня 2010 р. №2464-VI, 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.
2. Рудик В.К. Інвестиційний аспект ефективного функціонування накопичувального пенсійного страхування. *Збірник наукових праць ПДАТУ*. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 23. С. 34-45.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Саїнчук Н.В. Стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Вип. 681. Економіка. Чернівці, 2014. С. 79-84. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/>.